

כתיבה ועריכה: מאיר אביטן

מבוא: ראש השנה - מהות החג

חודש ניסן וחודש תשרי

במקרא החודש הראשון לתחילת השנה הוא חודש ניסן, וכך כתוב בספר שמות (י"ב, ב): "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם, רֵאשׁוֹן חֳדָשִׁים: רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם, לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה". בחודש זה (ניסן) יצאו בני ישראל ממצרים והפכו להיות עם.

היהדות באתיופיה קרובה ברוחה ליהדות כפי שהתקיימה עד לימי בית ראשון. לכן מתבססים יהודי אתיופיה על לוח השנה העברי הקדום שמוזכר בתורה חודש ניסן, ליהודי אתיופיה חוגגים את ראש השנה, הנקרא חג לִיְסָן, ב-א' בניסן.

א' תשרי לא נזכר במקרא כראש השנה אלא כיום תרועה, וכך נאמר במקרא בספר במדבר (כ"ט, א'): "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי (שביעי מחודש ניסן) בַּאֲחָד לַחֹדֶשׁ, מִקֶּרֶב קֶדְשׁ יִהְיֶה לָכֶם-כָּל-מִלְאֲכַת עֲבֹדָה, לֹא תַעֲשׂוּ: יוֹם תְּרוּעָה, יִהְיֶה לָכֶם".

השם ראש השנה מקורו בספרות חז"ל, ובמסורת היהודית נקבע חג זה ליום הראשון בשנה לצורך מניין השנים בלוח העברי, וכן לצורך חשבון מניין שנות השמיטה והיובל. וכך מופיע במשנה, במסכת ראש השנה (פרק א'): "באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובלות לנטיעה ולירקות". אם כך, ראש השנה החל בתשרי הוא ראשית השנה החקלאית בארץ ישראל, שבה מתחילות החרישה והזריעה, וכן תחילת עונת הגשמים.

הקהילה העולה מאתיופיה מכנה את ראש השנה בשם "ברֶהַן סֶרְקָה" ובעברית "זריחת האור", הוא אור השנה החדשה.

ראש השנה כיום הדין

על פי המסורת, בא' בתשרי - היום השישי לבריאת העולם - נברא האדם הראשון (עפ"י אחת הדעות בתלמוד). גם במסורת של הקהילה האתיופית, תחילת בריאת העולם והאדם היו בראש השנה.

בנוסף ביום זה עמד האדם הראשון למשפט, על כן מכונה יום זה "יום הדין". כך נאמר במדרש ויקרא רבה, דברים שאומר ה' לאדם הראשון:

"זה סיכון לבניך שעמדת לפני בדין היום ויצאת בדימוס (פטור מעונש/זכאי). כך עתידין בניך לעמוד לפני בדין ביום הזה ויוצאין לפני בדימוס".

כך נתקבל שא' תשרי אינו חג של עם ישראל בלבד - יום המלכת ה'. ראש השנה הוא גם חג כלל-אנושי, הנוגע לכל העולם ולכל בני האדם. הוא יום הדין "לכל בְּאֵי עוֹלָם", יום שבו דן ה' את עולמו על מעשיהם בשנה שחלפה וגוזר את דינם לשנה הבאה.

למעשה בלוח השנה העברי קיימים שני חודשים המסמלים את תחילת השנה.

הראשון הוא חודש תשרי - החודש הראשון לבריאת העולם. א' תשרי הוא ראש השנה ויום בריאת העולם, יום הדין ותחילת השנה החקלאית בארץ ישראל.

השני הוא חודש ניסן - החודש שבו יצאו ישראל ממצרים והפכו להיות עם.

שמו של חודש תשרי

כמו שמותיהם של שאר החודשים, גם השם תשרי הגיע אלינו מבבל, מן השפה הארמית. שבי ציון, שחזרו מגלות בבל ליהודה לפני כ-2,500 שנה, הביאו איתם את השמות של חודשי השנה העברית המוכרים לנו גם כיום. המילה "תשרי" באה מן המילה הארמית "תשריתו", שפירושה בעברית התחלה. כפי שראינו חודש זה הוא ראש השנה לשנים.

מנהגי החג

בערב ראש השנה נוהגים לקיים סעודת חג ומשלים בה מאכלים סמליים. בראש השנה מתפללים תפילות חג ותוקעים בשופר - "יום תרועה". התפילה המרכזית בחג היא תפילת מוסף המזכירה שלושה נושאים הקשורים למהותו של חג ראש השנה: מלכויות, זיכרונות ושופרות.

במלכויות אנו מפארים את הא-ל כמלך על כל הארץ.

בזיכרונות אנו מתארים את הא-ל כזוכר הכול, ומבקשים שה' יזכור את עם ישראל וזכירת עקידת יצחק. בקהילה האתיופית, שמו הנוסף של החג הוא "תזכר אברהם" כלומר זכירת אברהם, שכן על פי המסורת של הקהילה עקידת יצחק הייתה בראש השנה.

בשופרות אנו מתארים את הופעת הא-ל במעמד הר סיני על ידי קול השופר.

הקטעים מלכויות, זיכרונות ושופרות נאמרים בזה אחר זה ומובאים בהם פסוקים מן התנ"ך הקשורים לנושא. בסיום כל אחד מהם, על פי מנהג רוב העדות, תוקעים בשופר. אף שהימים הללו הם ימי דין, אין אלה ימים של עצב אלא ימים של שמחה, תקווה והתחדשות. לכן נוהגים לשלוח איגרות ברכה וכרטיסי ברכה וירטואליים, ובהם איחולים בלשון: "לשנה טובה תיכתבו ותחתמו", מקיימים סעודת חג ולבושים חגיגית לקראת החג. וכך גם נהגו בקהילות שעלו מאתיופיה, בערב ראש השנה ירדו לנהר לרוחץ, לטבול ולהיטהר לקראת החג, והיו צועדים בשמחה ורעדה לבית הכנסת - מסגיד, כשהם לבושים בבגדי החג.

